

## تدوین معیارهای ساختار محلات شهری پایدار\*

سید مجید مفیدی شمیرانی\*\*

حامد مضطرزاده\*\*\*

### چکیده

محله از ارکان اصلی کالبد شهری بوده و تعادل زندگی اجتماعی در شهرها بستگی به حفظ محله‌ها دارد. در قرن بیستم، آرمان محله مسکونی در بسیاری از نظریه‌های نوین محور قرار گرفته و برای حل مشکلات گوناگون شهری مانند مدیریتی، روابط اجتماعی و انسانی، مسایل بهداشتی و رفاهی و ابعاد معنایی و هویتی، از این روش استقبال شده است. از سویی دیگر با مطرح شدن بحث‌های توسعه پایدار مقیاس‌های متفاوتی برای عملی ساختن آن در شهر مطرح شده است (مقیاس‌های بین‌المللی، ملی، منطقه‌ای-استانی، ناحیه‌ای، شهری، محله‌ای، واحدهای همسایگی، سایت و مقیاس معماری) که در این بین در دهه‌های اخیر مقوله توسعه شهری پایدار به عنوان یک موضوع مهم علمی در کلیه جوامع مطرح بوده و بخش وسیعی از ادبیات توسعه شهری را به خود اختصاص داده است. با وجود آنکه تعاریف بسیاری از مفهوم توسعه پایدار در مقیاس‌های کلان ارائه شده است اما مفهوم آن در مقیاس محلی هنوز به قطعیت روشن نشده است. این در حالی است که محلات شهری حایز اهمیت بسیار بوده و نقاط قوت یا ضعف آنها در ابعاد مختلف می‌تواند به کل شهر تسری پیدا کند و کارایی آن را تحت تأثیر قرار دهد.

دو مقوله پایداری و محلات شهری و پیوند دادن آنها در قالب یک موضوع بحث اصلی این مقاله است. در ابتدای تحقیق با مطرح ساختن سؤالاتی، فرضیه‌ای براساس آنها شکل گرفته و در نهایت مقاله در پی اثبات این فرضیه و یافتن پاسخ‌هایی شفاف برای سؤالات مطرح شده است. این پاسخ‌ها از استخراج معیارهای عمومی ساختار محلات شهری پایدار شکل می‌گیرند که منتج از مؤلفه‌های ایجاد یک محله پایدار است. در این راستا به منظور مشخص شدن مؤلفه‌های ذکر شده، از آراء و اندیشه‌های صاحب‌نظران و اندیشمندان خارجی استفاده شده و در نهایت هشت مؤلفه به عنوان پایه و اساس ایجاد محلات پایدار معرفی شده‌اند. در نهایت مرتبط با هر مؤلفه معیارهای عمومی ساختار محلات شهری پایدار شکل گرفته است.

### واژگان کلیدی

محله، پایداری، محلات پایدار، مؤلفه، معیار.

\*. مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری "حامد مضطرزاده" به راهنمایی دکتر سید مجید مفیدی شمیرانی و مشاوره دکتر فرح حبیب است که در دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران با عنوان "معیارهای ساختار محلات پایدار شهری (با تکیه بر اقلیم گرم و خشک ایران)" در حال انجام است.

\*\*دکتری طراحی شهری. عضو هیئت علمی دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران.

s\_m\_mofidi@iust.ac.ir

\*\*\*. عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز، گروه معماری، شیراز، ایران. نویسنده مسئول ۰۹۱۷۳۱۳۸۱۲۲

hamed.moztarzadeh@gmail.com

**مقدمه**

پس از بروز بحران انرژی در دهه ۷۰ م، عصر جدیدی در شهرسازی بنیان نهاده شد که از آن با عنوان "عصر پایداری" نام می‌برند. در این عصر توجه کامل به بهره‌وری از محیط زیست شکل گرفت و به دنبال آن توجه به محیط‌های انسان‌ساخت به گونه‌ای که از منابع و ذخایر موجود در طبیعت به صورت بهینه استفاده کرده و میزان تولید آلودگی خود را به حداقل برسانند مورد توجه واقع شد. امروزه توسعه شهری پایدار که از جمله نظریه‌های دوران اخیر به شمار می‌آید، بخش عمده‌ای از ادبیات شهرسازی را به خود اختصاص داده است. اما در مقیاس محلی این نظریه به درستی تبیین نشده و می‌تواند به عنوان موضوع پژوهش‌های مختلف مورد بررسی قرار گیرد.

تحقیق پیش‌رو به دنبال کشف معیارهای ساختاری محلات شهری پایدار است که این مهم را از طریق بررسی اندیشه صاحب‌نظران مختلف و جمع‌بندی این نظرات حاصل خواهد کرد. هر اندیشمند از زاویه خاصی به مسئله نگریسته و البته شرایط محلی نیز در تبیین مؤلفه‌ها بی‌تأثیر نخواهد بود.

در اینجا ذکر این نکته لازم است که مقوله پایداری و در مقیاس خرد شهری آن محلات پایدار از گستردگی و دامنه وسیعی برخوردار است و در این پژوهش سعی بر یافتن عمومی‌ترین معیارهای شکل‌دهنده محلات شهری پایدار بوده است. ساختار مقاله مطابق با تصویر ۱ است.

**ضرورت تحقیق**

تا سه دهه پیش احساس خوش بینانه‌ای وجود داشت مبنی بر اینکه تکنولوژی همه مشکلات زمین را حل خواهد کرد، اما فناوری وابسته به منابع تجدیدناپذیر از طریق بروز پدیده‌هایی از جمله پدیده گرم‌شدن زمین که تغییر اقلیم را به دنبال داشته است، آلودگی، افزایش آلاینده‌های زیست‌محیطی، از بین رفتن تنوع بیولوژیکی و ازدحام روزافزون جمعیت تأثیرات نامطلوب خود را بر روی زمین بر جای گذاشته است. با فراگیر شدن بحث

توسعه پایدار توجه به محلات شهری پایدار نیز شکل گرفت. از آنجا که محلات شهری مصرف کننده انرژی زیادی است لازم است به بحث پایدارساختن این محدوده‌ها توجه بیشتری صورت گیرد. با وجود آنکه تعاریف بسیاری از مفهوم توسعه پایدار در مقایسه‌ای کلان ارائه شده اما مفهوم آن در مقیاس محلی هنوز به قطعیت روشن نشده است، این در حالی است که محلات شهری حایز اهمیت بسیار بوده و نقاط قوت یا ضعف آنها در ابعاد مختلف می‌تواند به کل شهر تسری پیدا کند و کارایی آن را تحت تأثیر قرار دهد. کمبود منابع تحقیقی در این زمینه بسیار مهم از علل اصلی تحقیق در رابطه با محلات شهری پایدار بوده است.

**سؤالات تحقیق**

- در ابتدا و با مرور منابع موجود، سؤالاتی در چارچوب تحقیق به وجود آمد:
۱. آیا راهی برای پایدار ساختن محلات شهری به عنوان یکی از ارکان اصلی شهرها وجود دارد؟
  ۲. به منظور پایدار ساختن محلات شهری چه مؤلفه‌ها و معیارهایی به صورت عمومی می‌باید مورد توجه قرار گرفته و در عمل مورد آزمون واقع شوند؟

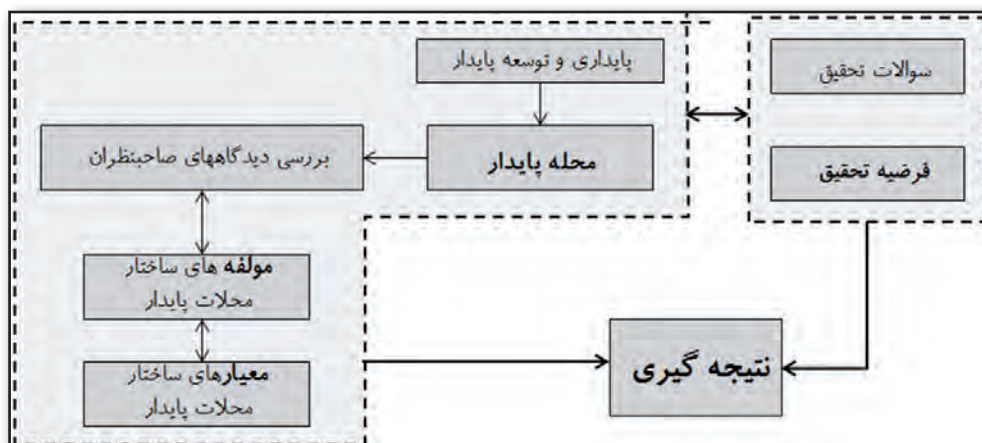
**فرضیه تحقیق**

با توجه به سؤالات فوق، فرضیه تحقیق به صورت ذیل قابل ذکر است:

در ساختار هر محله شهری پایدار معیارهایی عمومی وجود دارد که توجه به آنها می‌تواند به پایداری محله در ابعاد و زمینه‌های مختلف منجر شود.

**روش تحقیق**

این مقاله به جستجو پیرامون معیارهای ساختاری محلات شهری پایدار می‌پردازد و به منظور دستیابی به این معیارها از اندیشه‌های صاحب‌نظران استفاده شده است. در نهایت نظرات آنها با یکدیگر مقایسه و معیارهای عمومی ساختار محلات شهری پایدار از



تصویر ۱. ساختار کلی مقاله. مأخذ: نگارندگان.

Fig. 1. Main Structure of article. Source: authors.

ایمنی و توازن بین اجزای محیطی، اقتصادی و اجتماعی همان محله و همچنین احترام و پذیرش نیازهای محلات دیگر در مقیاس وسیع تر و رویکردی جامع در پایدار ساختن آن محله و همچنین برآوردن نیازهای تک تک افراد محله از اصول حاکم در این محلات است. وی معیارهای پایداری محلات را این گونه معرفی می کند :

۱. فعال، جامع و امن
  ۲. برخورداری از عدالت اجتماعی
  ۳. حساسیت محیطی
  ۴. طراحی و اجرای مناسب
  ۵. خدمات رسانی پاسخده
  ۶. شبکه ارتباطات مناسب و منسجم
  ۷. ایجاد پتانسیل‌هایی جهت پیشرفت و ترقی (ایجاد مشاغل و بهره بردن از پتانسیل‌ها)
  ۸. مدیریت صحیح (Power, 2004: 4-18)
- پاور معتقد است محلات پایدار متنوع بوده، شرایط و ویژگی‌های محلی را به تصویر می‌کشند، از پتانسیل‌های بالقوه محلی در رسیدن به اهداف کیفی خود بهره گرفت و نیز ساختار محیطی جامعه، ویژگی‌ها و روحیات ساکنان و بوم و اقلیم را به تصویر می‌کشند. این محلات از مشارکت عمومی در رسیدن به اهداف مشترک برخوردارند. برخورداری از اقتصادی شکوفا و پیش‌رونده و البته متناسب، محیطی سالم با برخورداری افراد از سلامت عمومی و آسایش روانی، سرزندگی و پویایی و مطبوعیت در محیط همسایگی، برخورداری از مدیریت کارآمد و مشارکت داوطلبانه و مؤثر افراد و گروه‌ها از مؤلفه‌های این محلات است. (Ibid)

### ب) Claire Bonham-Carter

از نگاه «بن هام کارتر» اگر در جستجوی پایداری هستیم، می‌بایست اندیشه جدیدی به محیط مصنوع مطابق با تأثیرات آن بر زیست‌محیط‌های طبیعی و اجتماعی داشته باشیم. اهداف اصلی در شرایط جهانی کنونی شامل کاهش و تطابق یافتن با بحث تغییر اقلیم، حفظ طولانی مدت منابع انرژی و آب، محافظت و احیای تنوع زیستی گیاهان، پاکسازی تخریب‌های اکوسیستم‌های ایجاد شده در دوران صنعتی، ایجاد رشد و امنیت اقتصادی، ترویج همبستگی و عدالت اجتماعی و محافظت و افزایش تنوع فرهنگی است. تمامی این موارد می‌بایست به طور هم‌زمان مورد توجه قرار گیرند، و در نهایت منجر به ایجاد مکان‌هایی جذاب‌تر، راحت‌تر و ایمن‌تر برای زندگی مردم شود.

به عقیده وی اجزای اصلی برای یک محله پایدار شامل موارد زیر است:

- تراکم و جابه جایی: توسعه می‌بایست متمرکز بر ایجاد مسیرهای جابه جایی در محلات شود که در این بین گزینه حمل و نقل با تولید کربن پایین گزینه اصلی است. فضاهای عمومی محافظت شده، همبستگی اجتماعی تقویت و منابع انرژی می‌بایست در دامنه گسترده‌تری از کاربردها مورد استفاده قرار گیرند.

آن منتج شده است. در این راستا روش پژوهش حاضر تحلیلی-استنتاجی است و در این راستا از مرور معتبرترین منابع خارجی پیرامون موضوع استفاده شده است. در ابتدا مؤلفه‌های مرتبط با پایداری محلات دسته‌بندی شده و در ادامه معیارهای متناسب به هر مؤلفه - که البته می‌توان آنها را معیارهایی عام به شمار آورد- معرفی شده‌اند.

### پایداری و توسعه پایدار

بیش از ۵۰ تعریف متفاوت از توسعه پایدار تاکنون در سرتاسر جهان ارائه شده که بررسی تمامی آنها می‌تواند موضوع پژوهش‌های دیگری باشد. مشهورترین تعریف از توسعه پایدار توسط «گروه‌های براتلند»<sup>۲</sup> نخست وزیر نروژ در کمیسیون جهانی توسعه و محیط زیست WCED<sup>۳</sup> در سال ۱۹۸۷ و در گزارشی تحت عنوان "آینده مشترک ما"<sup>۴</sup> منتشر شد که چنین است :

"توسعه‌ای که نیازهای نسل امروز را بدون از بین بردن توانایی نسل‌های آینده در برطرف کردن نیازهایشان برآورده می‌کند." اکثر تعاریف ارائه شده از توسعه پایدار دارای منتقدین و موافقان و مخالفانی نیز بوده است. برای توسعه پایدار می‌توان اهداف اصلی زیر را در نظر گرفت :

۱. تأمین نیازهای اساسی انسان امروز و فردا
  ۲. ارتقای سطح زندگی و بهبود آن برای همه
  ۳. حفظ و اداره سامانه‌های زیستی (اکوسیستم‌ها) برای داشتن آینده‌ای امن‌تر
  ۴. توجه به زیستگاه موجودات
  ۵. تأمین ابزار و امکانات فکری و فناوری (مفیدی شمیرانی، ۱۳۸۷: ۱۳۱)
- با توجه به اهداف در نظر گرفته شده برای توسعه پایدار می‌توان آن را این گونه تعریف کرد :

"آن نوع توسعه‌ای است که از طریق استفاده از ابزار و فناوری به حفاظت از منابع محیطی و سامانه‌های زیستی در عین استفاده از آنها پرداخته و از این جهت بر بالاتر رفتن کیفیت زندگی نسل‌های امروز و فردا تأکید کند."

### محله پایدار

در قالب نظریه‌ها و تجربیات موجود در مقیاس جهانی، اصول و معیارهای متفاوتی را می‌توان برای محلات پایدار شهری قابل شد. اندیشمندان مختلف در رابطه با این مقوله به پارامترها و مؤلفه‌های متفاوتی اشاره کرده‌اند که البته امکان بررسی نظرات تمامی اندیشمندان در اینجا امکان‌پذیر نیست اما در اینجا به نظرات چند اندیشمند برجسته که در زمینه اصول پایداری محلی مطالعات فراوانی داشته‌اند اشاره می‌شود. ضمن آنکه در نهایت به جمع‌بندی این نظرات پرداخته شده است.

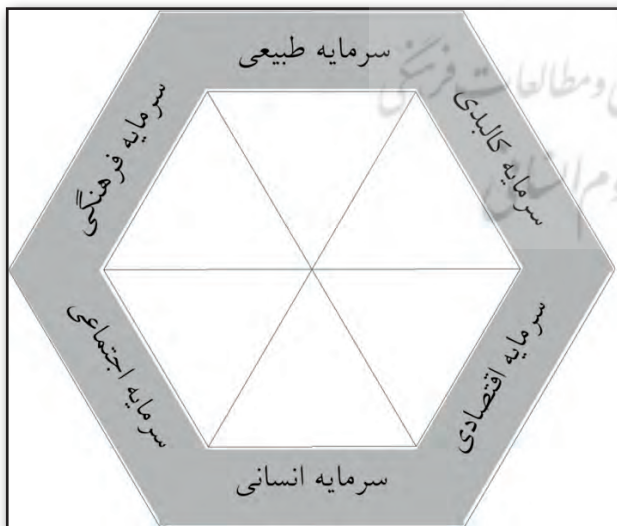
### الف) Anne Power

به عقیده «پاور» برآوردن نیازهای نسل‌های امروز و آینده و ایجاد

عملکردی در مقیاس محلی، و هم‌زمان با آن اتکاء بیش از حد به اتوموبیل، ناپایداری را القا می‌کند که به معنای افزایش جابه جایی و مسافرت‌های درون شهری، تأثیرات بر سلامتی، نابرابری در جابه جایی‌ها، و استفاده بیش از حد از منابع زمین/ انرژی است. در برابر این مسایل توسعه پایدار اشاره مستقیمی به محلی‌سازی دارد. سوم، محله نقش مهمی در تثبیت سرمایه اجتماعی در شبکه‌های محلی که بر پایه فعالیت‌ها و پیوستگی‌های محلی است دارد. چهارم، با توجه به رهنمودهای اشاره شده در دستور کار ۲۱ در مقیاس محلی شهروندان و گروه‌های محلی دعوت شده‌اند تا به عنوان شرکایی در فرآیند ابداع و خلق طرح‌ها و برنامه‌های محلات خودشان باشند. (Barton, 2000:10). وی جدولی برای پایداری در مقیاس محلی ارائه می‌دهد که به صورت ذیل است.

### د) Mark Roseland

«رزلند» سعی بر این دارد تا این پندار را به وجود آورد که سرمایه محلی به عنوان پایه و اساس برای محلات پایدار به شمار می‌آید. این دیدگاه شامل مؤلفه‌های طبیعی، کالبدی، اقتصادی، انسانی، اجتماعی و فرهنگی از سرمایه است<sup>۵</sup> (Roseland, 2005: 5). به عقیده وی هیچ تعریف پذیرفته شده‌ای از محلات پایدار وجود ندارد بلکه محلات شهری می‌بایست در بر گیرنده مفهوم پایداری از یک نگاه و منظر محلی باشند. مشکل این است که چگونه به ترویج دموکراسی ( برای مثال فرآیندها یا روندهای مشارکت محلی ) در قالب چارچوب پایداری پرداخته شود. از دید وی، عناصر این چارچوب شامل کاهش مصرف سرمایه‌های محیطی ضروری و



تصویر ۲. سرمایه محلی پایه‌ای برای محله پایدار ( هر مثلث راه تقویت آن بعد از سرمایه

را نشان می‌دهد). مأخذ : رزلند، ۲۰۰۵.

Fig. 2. Community capital is the foundation for sustainable community development. Each triangle represents the ways we can strengthen that form of capital. Source: Roseland, 2005.

- اختلاط کاربری‌ها : یکپارچه کردن خرده فروشی‌ها، مکان‌های مسکونی، تفریحی و زیرساخت‌های اجتماعی به مردم امکان می‌دهد بیشتر وقت خود را در درون محله خود سپری کرده و نیاز به جابه‌جایی کاهش یافته و حس تعلق به محله افزایش یابد.
- تنوع گونه‌های ساختمانی و نوع تصرف به علاوه تنوع گونه‌های معماری : این موضوع امکان قرارگرفتن گروه‌های سنی متفاوت و اقشار اجتماعی- اقتصادی بیشتر در محله را فراهم می‌کند.
- قابلیت پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری : تضمین وجود مسیرهای ایمن و جذاب به مکان‌هایی که مردم به آنها مراجعه می‌کنند، باعث کاهش استفاده از اتوموبیل شده، پیوندهای درون محله‌ای را بیشتر کرده و شیوه‌های زندگی سالم و شادتر را ترویج خواهد کرد.
- طراحی شهری حساس به منابع آب : این مطلب به استفاده از آب شهری بازیافتی توجه دارد که شامل مدیریت ریزش‌های جوی، کاهش هدر روی آب، و حفاظت از منابع آب آشامیدنی است.
- بهره‌وری انرژی : کاهش وابستگی به انرژی تا آنجا که ممکن باشد از طریق طراحی مناسب، و فراهم‌ساختن احتیاجات کلی از طریق بهره‌وری انرژی به واسطه تکنیک‌های کربن پایین یا کربن صفر با تمرکز بر سیستم‌های قابل استفاده امکان‌پذیر در مقیاس محلی صورت می‌پذیرد.
- اکولوژی و قطعه‌های باز : تأمین فضای باز و افزایش خلق این فضاها در محیط مصنوع، کاهش تأثیر جزایر گرمایی، توجه به طراحی شهری حساس به منابع آب، امکانات بالقوه برای به حداقل رسانیدن تولید کربن، و محافظت از سکونتگاه‌های ابتدایی حیات وحش و نیز توجه به احیای آنها.
- قلمروی عمومی : محله می‌بایست فضاهای خطرناک را که باعث تجمع مردم در کنار یکدیگر شده را ایجاد کرده و حس مکان مشخص و به یاد ماندنی را ایجاد کند.
- پاسخ‌دهندگی فرهنگی : محلات می‌بایست برای ارتباط و تبادل نظر با محلات مجاور در همسایگی خود برنامه‌ریزی و طراحی شده و به میدان‌های تاریخی و فرهنگی آنها توجه شود.
- شخصیت مجزا : برای رسیدن به این هدف، تمامی محلات می‌بایست دارای مکان‌ها و مرزهای مشخص بوده به گونه‌ای که متمایز از سایر محلات باشند.
- مدیریت محلی : محله نقش مهمی در کمک به مدیریت دراز مدت و مدیریت مکان دارد (Bonham-Carter; 2010: 136-137).

### ج) Hugh Barton

از دید بارتون دلالت اصول پایداری در مقیاس محلی در چهار زمینه قابل بررسی است : اول، توسعه پایدار مستلزم این است که ما توجه دوباره‌ای به ارتباط بین مکان‌ها و زمینه‌های آنها داشته باشیم، دیدن طراحی و مدیریت هر ناحیه بازتابی از زمینه آن یا در حقیقت همان منظر، اکولوژی، آب و انرژی است. این موضوع راهی برای تطابق با اکوسیستم‌ها در مقیاس محلی است. دوم، کاهش شواهد

جدول ۱. چک لیست پایداری در مقیاس محلی. مأخذ: بارتون، ۲۰۰۰.

Table 1. A sustainability checklist, applied to neighborhoods. Source: Barton, 2000.

اکولوژی جهانی	
+ ثبات اقلیم	* مکانیابی به صورتی که کمترین طول مسافت به وجود آید، و ارایه خدمات حمل و نقل عمومی
+ انرژی در حمل و نقل	* طراحی به گونه‌ای که پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری را تشویق و اتکا به اتوموبیل را تضعیف کند.
+ انرژی در ساختمانها	* طرح و شکل ساختمان‌های با بهره‌وری انرژی * توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر در محله
+ تنوع زیستی	* حفاظت از زندگی و کریدورهای ارتباطی سایر موجودات زنده
منابع طبیعی	
+ کیفیت هوا	* کاهش ترافیک و مدیریت کیفیت هوا
+ آب	* مدیریت تقاضا و منابع محلی * رسیدگی به آب‌های سطحی / فاضلاب محلی، توجه و احیای سفره‌های آب زیرزمینی
+ زمین و خاک	* تراکم بالاتر به منظور کاهش سطح اشغال زمین شهری * برنامه و طرح بازیافت خاک در مقیاس محلی
+ منابع معدنی	* استفاده از منابع محلی و مصالح ساختمانی بازیافت شده.
محیط زیست محلی	
+ کیفیت زیبایی	* ایجاد محیط جذاب محلی برای عابرین پیاده
+ دید و میراث	* محیط خوانا با حس به مکان * طراحی بازگو کننده منظر و میراث فرهنگی شاخص و متمایز
تدارکات اجتماعی	
+ دسترسی به تسهیلات	* در دسترس بودن، کیفیت مناسب سلامت، شرایط تحصیلی مناسب و تسهیلات اوقات فراغت
+ فضای مصنوع	* تنوع، خانه‌های قابل استطاعت با کیفیت مناسب * فضاهای تجاری / سازمانی با کیفیت مناسب و تطبیق‌پذیر
+ فضای باز	* پارک‌ها/زمین‌های بازی / بخش‌های تفریحی قابل دسترس
+ زیرساخت	* شبکه‌ها و راه‌های کارآمد با قابلیت دسترسی آسان و قابلیت نگهداری آسان
پایداری اقتصادی	
+ فرصت‌های شغلی	* فرصت‌های شغلی در دسترس و متفاوت با سلسله خدمات محلی مناسب
+ سرزندگی اقتصادی	* ترغیب به ایجاد دفاتر / کارگاه‌های محلی، فعالیت‌های خانگی و مراکز ارتباطی
پایداری اجتماعی	
+ سلامتی	* محیط عاری از آلودگی و تسهیل‌کننده فعالیت‌های مرتبط با سلامتی، تولید محلی غذا و سلامتی روانی
+ امنیت محله	* خیابان‌های با ترافیک آرام با نظارت بصری مناسب * تعادل و انسجام اجتماعی در محله
+ برابری و انتخاب	* دسترسی به مسکن برای تمامی گروه‌های اجتماعی * دسترسی آسان به تمامی تسهیلات به وسیله پیاده‌روی یا حمل و نقل عمومی، با توجه ویژه به احتیاجات کودکان و افراد ناتوان



تصویر ۳. چارچوب محلات پایدار ( برای تقویت تمامی ابعاد سرمايه محلی به عزم و اراده محلی از طرف شهروندان و دولت نیاز است). مأخذ: رزلند، ۲۰۰۵.

Fig. 3. A Framework for Sustainable Community Development. Sustainable development requires mobilizing citizens and their governments to strengthen all forms of community capital. Community mobilization is necessary to coordinate, balance and catalyze community capital. Source: Roseland, 2005.

توسعه سرمايه‌های کالبدی است، که برای نیل به آن نیاز به افزایش کارایی فضاهای شهری است.

این چارچوب پایداری همچنین شامل تقویت سرمايه اقتصادی، بالاتر رفتن سرمايه انسانی، تجميع سرمايه اجتماعی و تقویت هماهنگ کردن، ایجاد تعادل و سرعت بخشیدن به این موارد احتیاج است که آن را عزم و اراده محلی می‌داند. (Ibid: 26).

### Mike Raco (۵)

از دید راکو طرح محلات پایدار تأثیر عمیق و محسوسی بر برنامه‌ریزی فضایی در کل کشور خواهد داشت. وی که بررسی‌های خود را در کشور انگلستان انجام داده است، معتقد است که این طرح دیدگاه‌های جدیدی را برای دسته‌بندی و خلق سکونتگاه‌های جدید در انگلستان به وجود خواهد آورد (Raco, 2007a: 17) به

مؤلفه‌هایی را مرتبط با هر کدام از نظرات استخراج و دسته‌بندی کرد. آنچه از بررسی این دسته‌بندی مشخص می‌شود فصل مشترکاتی است که در دیدگاه‌های صاحب‌نظران مختلف وجود دارد. در عین حال که هر کدام از آنها به وجوهی از آن اشاره کرده‌اند که این نیز می‌تواند ناشی از تفاوت‌ها در شرایط محلی و اصول تفکرات آنها با یکدیگر باشد.

جمع‌بندی مؤلفه‌های مرتبط با پایداری محلات از دیدگاه صاحب‌نظران در جدول زیر به تفکیک مشخص شده است.

با توجه به شناخت مؤلفه‌های سازنده محلات پایدار می‌توان یک محله پایدار را چنین تعریف کرد :

محلاتی که در آنها مردم حال و آینده دارای زندگی با کیفیت بالایی بوده، فرصت‌های برابر و گزینه‌های متنوعی برای استفاده از منابع طبیعی دوستدار محیط زیست داشته، ضایعات کمتری تولید کرده، به اکوسیستم‌ها در مقیاس محلی احترام گذاشته و با بهبود وضع محیط به وسیله مشارکت پایدار ضامن تقویت و پیشرفت محیط خود خواهند شد.

#### معیارهای ساختار محلات پایدار

با توجه به آنچه پیرامون مؤلفه‌های شکل‌دهنده محلات پایدار بحث شد، این مؤلفه‌ها به هشت دسته کلی تقسیم می‌شوند که شامل مؤلفه‌های کالبدی، اجتماعی- فرهنگی، حمل و نقل و ارتباطات، خدماتی، اقتصادی، سیاسی-اداری، زیست محیطی و انسانی است. پس از بررسی‌ها و انجام مطالعات، آنچه واضح به نظر می‌رسد این است که می‌توان معیارهایی را مرتبط با هر کدام از این مؤلفه‌ها تحت عنوان معیارهای ساختار محلات پایدار مطرح ساخت. بنابراین معیارهایی که ساختار محلات پایدار شهری را تشکیل می‌دهند در هشت دسته کلی قابل تقسیم‌بندی است. آنچه در رابطه با این معیارها می‌توان عنوان کرد، این است که برخی از آنها را می‌توان در بیش از یک عنوان کلی مطرح ساخت و آن را فرضاً به دو یاسه گروه اصلی مرتبط کرد. با توجه به مطالب گفته شده معیارهای ساختار محلات پایدار شامل هشت دسته معیارهای کالبدی، اجتماعی- فرهنگی، حمل و نقل و ارتباطات، خدماتی، اقتصادی، سیاسی- اداری، زیست محیطی و انسانی است که در ذیل به تفصیل در مورد آنها توضیحاتی آورده خواهد شد.

#### • معیارهای کالبدی

در محلات پایدار معماری متنوع همراه با تنوع گونه‌های ساختمانی که دارای طراحی و اجرای مناسب است وجود دارد. این ساختمان‌ها می‌توانند چندعملکردی بوده و دارای سیستم‌های بهره‌وری انرژی باشند. در این گونه محلات معمولاً ساختمان‌ها با تراکم بالاتر بوده و اختلاط کاربری‌ها را در سطح محله مشاهده می‌کنیم. این گونه محلات خودکفا بوده و نهایت سعی به منظور حفاظت از فضاهای عمومی آن به عمل می‌آید. در محلات پایدار مشاغل باارزش در

عقیده وی یک مکان پایدار جایی است که در آن تعادلی بین کار، مسکن و خدمات اجتماعی به صورت متقابل برای گروه‌های مختلف اجتماعی- اقتصادی وجود دارد. وی بحث می‌کند که با یک اختلاط مناسب گروه‌های اجتماعی مختلف، فرصت‌های شغلی، و دسترسی به محیط مصنوع، محلات پایدار نقش به شدت فزاینده و مهمی در برون رفت از محرومیت‌های اجتماعی ایجاد شده در زمان‌های مشابه و شکل‌های گوناگون در مکان‌های در رقابت با یکدیگر ایفا می‌کنند (Ibid: 172). وی محلات را به دو دسته پایدار و غیر پایدار تقسیم می‌کند و به بررسی تطبیقی ویژگی‌های این دو نوع محله می‌پردازد.

#### Patrick M. Condon (و

«کاندن» معتقد است بزرگترین بیماری حال حاضر جهان افزایش تولید کربن است و برای کاهش این بیماری نیاز به یک تغییر در شیوه کاری و رفتاری تمامی گروه‌ها مانند برنامه‌ریزان، معماران، معماران منظر، سیاستمداران و توسعه‌دهندگان است. وی چند سوال را مطرح می‌کند: آیا باید خود را تغییر دهیم؟ آیا باید ساختمان‌ها را کارتر سازیم؟ آیا باید اتومبیل‌هایی که از باتری استفاده می‌کنند را ترویج دهیم؟ آیا باید توربین‌های بادی را مورد استفاده بیشتر قرار داد؟ و در پاسخ می‌گوید که همه این موارد لازم است اما کافی نیست. هیچ کدام از راهکارهای گفته شده نمی‌توانند مشکلات را حل کنند اگر همچنان سرانه مصرف انرژی ما بالا باشد، اگر استفاده از اتومبیل‌های شخصی افزایش یابد، اگر درصد بالایی از تولید ناخالص ملی صرف ایجاد سیستم‌های جابه‌جایی (به هرگونه که می‌خواهد باشد) شود و اگر شیوه خلق محلات جدید قوانین اصولی برنامه‌ریزی پایدار شهر را مورد غفلت قرار دهد (Condon, 2010: 161). وی هفت قانون و قاعده اصلی را برای ایجاد محلات پایدار عنوان می‌کند:

۱. احیای ترامواهای شهری
۲. طراحی یک سیستم خیابان‌کشی به هم پیوسته
۳. مکان‌یابی خدمات تجاری، ایستگاه‌های حمل و نقل و مدارس در فاصله پنج دقیقه‌ای پیاده‌روی
۴. مکان‌یابی مشاغل با ارزش در نزدیکی خانه‌های افراد
۵. ایجاد تنوعی از گونه‌های مختلف خانه‌سازی
۶. خلق سیستم زنجیروار از پارک‌ها و مناطق طبیعی
۷. ایجاد و به‌کارگیری زیر ساخت‌های سبک‌تر، سبزتر، ارزان‌تر و هوشمندتر.

به عقیده وی برای خلق محلات پایدار احتیاج به برقراری تمامی این هفت قانون در کنار یکدیگر است و برقراری یک یا چند پارامتر بدون ایجاد پارامترهای دیگر منجر به ایجاد پایداری در مقیاس محلی نخواهد شد (Ibid: 14-15).

تدوین مؤلفه‌های مرتبط با پایداری محلات از دیدگاه صاحب‌نظران با شناخت اصول معرفی شده توسط صاحب‌نظران مختلف می‌توان

جدول ۲. مقایسه تطبیقی محلات پایدار و محلات غیر پایدار (عباس زادگان و همکاران، ۱۳۸۸ به نقل از Raco, 2007 b; Raco, 2007a)

Table 2. Comparison between sustainable community and unsustainable community. Source: Raco, 2007 b; Raco, 2007a.

مشخصه	محلۀ پایدار	محلۀ غیر پایدار
رشد اقتصادی	پایه اقتصادی شکوفا؛ پایه گذاری شده بر تعهدات دراز مدت، ثابت، و شامل دامنه وسیعی از کارکردن	تسلط به واسطه شکل های وابسته توسعه با کمبود فرصت های اشتغال، آسیب پذیری کوتاه مدت
ساکنان	ساکنان و محلات فعال؛ مباشرت اجتماعی درازمدت؛ التزامات سیاسی مؤثر و کارآمد با بخش داوطلبانه سالم و سرمایه اجتماعی قوی	ساکنان و محلات غیر فعال و وابسته؛ نبود تعهدات اجتماعی؛ سطوح پایینی از فعالیتهای داوطلبانه با سرمایه اجتماعی
حکروایی	سیستم های نظارتی پاسخگو، مسؤل؛ تعادل راهبردی؛ سیاست های غیر عملی از بالا به پایین و تأکید بر مشمولیت از پایین به بالا	سیستم های حکروایی غیر پاسخگو و محدود، اعتماد بیش از حد بر فرم های غیر فعال و نشان دهنده دموکراسی و نبود سیاست های غیر عملی؛ محدودیت در افکار و عقاید محلی
ویژگی های اجتماعی	دامنه وسیعی از مهارت ها و نیروی کار، تنوع اجتماعی و قومیتی، اختلاطی از گونه های اقتصادی - اجتماعی ساکنان؛ جامعه متعادل؛ محلات دارای جمعیت کافی	عدم مهارت نیروی کار؛ جوامع محلی غیر متعادل؛ سطوح بالایی از جدایی مکانی بین گروه ها؛ نبود تنوع؛ جدایی گزینی رسمی و غیر رسمی؛ محلات با جمعیت پایین
طراحی شهری	معماری متنوع؛ فضاهای عمومی قابل دسترسی؛ تراکم شهری بالا، فراهم آوردن دامنه وسیعی از تسهیلات؛ وجود ساختمان هایی برای پاسخگویی به دامنه ای از نیازها (ساختمان های چند عملکردی)؛ محلات خودکفا؛ خلق مکان	معماری یکدست، مشابه و منطقه بندی شده؛ فضاهای عمومی غیر قابل دسترسی و محدود؛ کمبود تسهیلات محله ای؛ توسعه پراکنده شهری؛ توسعه های حومه شهری فاقد مکان
ابعاد زیست محیطی	استفاده مجدد از زمین های سوخته؛ به حداقل رساندن سفرهای ماشینی؛ حمل و نقل عمومی با کیفیت بالا	گسترش شهری به سوی زمین های سوخته؛ به حداکثر رساندن سفرهای ماشینی؛ وابستگی به وسیله شخصی و کمبود حمل و نقل عمومی
کیفیت زندگی	ایجاد محیط های جذاب؛ کیفیت بالایی از زندگی با ایجاد کشش مستحکمی برای دامنه ای از گروه های اجتماعی	کیفیت پایین زندگی با نیروی دافعه قوی برای دامنه ای از گروه های اجتماعی
هویت، تعلق و ایمنی	تعلق مکان و تحقق هویت مکان؛ تحمل، احترام و تعهد بین ساکنان با پیشینه های مختلف؛ سطوح پایینی از جرم و رفتارهای غیر اجتماعی	نبود فرهنگ مشارکت محلی و مالکیت فضاهای عمومی؛ سیاست های محلی قطعه بندی شده و از روی تعصب؛ سطوح بالایی از جرم، بی نظمی و ترس

شود و در نهایت به حرکت افراد ناتوان در سطح محلۀ توجه کافی مبدول شود.

### • معیارهای اجتماعی - فرهنگی

محلۀ پایدار دارای هویت محله ای مشخص و متمایز از سایر محلات است. در این گونه محلات محیط خوانا و دارای حس مکان وجود دارد. برخورداری از عدالت اجتماعی در بین تمامی ساکنان، تقویت و همبستگی اجتماعی و تحمل، احترام و تعهد مابین ساکنان از دیگر معیارها در این گونه محلات است. به لحاظ اجتماعی، آنچه در محلات پایدار اهمیت دارد وجود سرزندگی، دسترسی به مسکن برای تمامی گروه های اجتماعی، ایجاد محیط های جذاب با کیفیت

نزدیکی خانه های ساکنین و خدمات تجاری، ایستگاه های حمل و نقل و مدارس در فاصله پنج دقیقه ای پیاده روی، مکان یابی می شوند. آنچه در طراحی کالبدی این محلات دارای اهمیت است در نظر گرفتن ظرفیت قابل تحمل در محلۀ است. بدین گونه که فرضاً در مجاورت یک کوچه با عرض پایین، ساختمان هایی با تراکم بالا مکان یابی و اجرا نشوند در کالبد محلات پایدار معمولاً سازگاری با به وجود آمدن هر گونه از تغییرات اجتماعی نیز باید لحاظ شود. در فضاهای عمومی محلات پایدار می بایست از میلان راحت و عناصر جاذب برای همه اقشار جمعیت ساکن استفاده شود، از ایجاد فضاهای دنج، تاریک و بی دفاع به خصوص در شبها پرهیز شود و در تمامی معابر و پیاده راه ها، کف سازی های مناسب نیز ایجاد

محله پایدار را می‌توان، محله‌ای خودکفا به شمار آورد. بنابراین در سطح محلات پایدار خدمات رسانی پاسخ‌ده وجود خواهد داشت.

بالای زندگی و سطوح پایینی از جرم و رفتارهای غیراجتماعی است.

**• معیارهای حمل و نقل و ارتباطات**

محلات پایدار دارای شبکه ارتباطات منسجم و مناسب با سیستم‌های حمل و نقل با تولید کربن پایین است. با توجه به این موضوع، در این‌گونه محلات محیط‌های جذاب محلی برای عابرین پیاده وجود داشته و اولویت حرکتی با عابرین پیاده و دوچرخه‌سواری خواهد بود که این امر به خصوص باعث حضور بیشتر و فعال‌تر کودکان، سالخوردگان و زنان در سطح محله و ایجاد سرزندگی بیشتر خواهد شد. سیستم خیابان‌کشی در محلات پایدار دارای طراحی به هم پیوسته بوده و شبکه‌ها و راه‌ها دارای قابلیت دسترسی آسان و قابلیت نگهداری آسان است. آنچه در خیابان‌های محلی دارای اهمیت است وجود نظارت بصری مناسب از داخل خانه‌ها به شبکه خیابان‌هاست که به منظور ارتقای سطح امنیت در محله حایز اهمیت است. در نهایت اینکه در محلات پایدار از زیرساخت‌های سبک‌تر، سبزتر، ارزان‌تر و هوشمندتر استفاده می‌شود.

**• معیارهای اقتصادی**

در سطح محلات پایدار با ایجاد مشاغل جدید می‌بایست از حداکثر پتانسیل‌ها در سطح محله بهره برداری و استفاده کرد. این فرصت‌های شغلی باید در دسترس و متفاوت بوده و البته با سلسله خدمات محلی مناسب در سطح محله توزیع شوند. رفاه و سودآوری اقتصادی فعالیت‌های تجاری و نیز ارزش زمین از دیگر معیارهای اقتصادی در سطح این‌گونه محلات است. تعهدات دراز مدت و ثابت اقتصادی در این محلات وجود داشته و سعی بر ترغیب به ایجاد دفاتر و کارگاه‌های محلی، فعالیت‌های خانگی و مراکز ارتباطی خواهد بود.

**• معیارهای سیاسی-اداری**

مدیریت صحیح و کارآمد در اولویت‌های سیاسی-اداری مرتبط با محلات پایدار است. آنچه در رابطه با این مدیریت حایز اهمیت است وجود مدیریت اشتراکی است به نحوی که ساکنین محلات نیز بتوانند در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با محله خودشان دخیل بوده و نظرات آنها نیز در اداره محله منعکس شود. مدیریت در سطح محلات پایدار لازم است پاسخگو و مسئول باشد.

**• معیارهای خدماتی**

یکی از وظایف و نقش‌های مهم هر محله‌ای برطرف ساختن نیازهای روزانه و هفتگی ساکنین است. بدین منظور خدماتی مانند خدمات تجاری، آموزشی، بهداشتی و اوقات فراغت (مانند زمین‌های ورزشی و یا پارک‌ها و فضاهای سبز) در محلات ایجاد می‌شوند. آنچه در مورد محلات پایدار اهمیت دارد دسترسی آسان و برابر تمامی ساکنین به این‌گونه خدمات است. به لحاظ خدماتی

**• معیارهای زیست محیطی**

توجه به حساسیت محیطی در محلات پایدار حایز اهمیت است. در این راستا باید به بهره‌وری انرژی و استفاده از منابع انرژی در

جدول ۳. مؤلفه‌های ساختار محلات پایدار از دید صاحب‌نظران. مأخذ: نگارندگان.

Table 3. Structural component of sustainable communities from the perspective of experts. Source: authors.

مؤلفه	اجتماعی-فرهنگی	اقتصادی	خدماتی	زیست محیطی	سیاسی-اداری	انسانی	حمل و نقل و ارتباطات	کالبدی
Anne Power	*	*	*	*	*	*	*	*
Claire Bonham-Carter	*	*	*	*	*	*	*	*
Hugh Barton	*	*	*	*	*	*	*	*
Mark Roseland	*	*	*	*	*	*	*	*
Mike Raco	*	*	*	*	*	*	*	*
Patrick M. Condon	*	*	*	*	*	*	*	*



شناسایی قرار گرفتند ممکن است این سؤال ایجاد شود که چگونه می‌توان این معیارها را کاربردی ساخت؟ بدون شک پرداختن به این موضوع خود می‌تواند در قالب پژوهش‌های دیگری انجام شود و هدف مقاله حاضر نیز پرداختن به این موضوع نیست. در راستای کاربردی کردن این معیارها ابتدا لازم است شناخت دقیق و کاملی از موقعیتی که قرار است این معیارها در آن ارزیابی شوند به دست آید. پس از آن نیاز به ارایه معیارهای عام موجود در محله مورد مطالعه است که البته می‌توان صرفاً به بررسی یک معیار - به عنوان مثال معیارهای کالبدی محلات در اقلیم گرم و خشک ایران - و یا چندین معیار به صورت توأمان پرداخت. اما آنچه در این مرحله بیش از پیش اهمیت دارد شناخت کامل و مطالعات جامع در رابطه با نمونه مورد مطالعه است که هر چه دقیق‌تر باشند روایی و صحت نتایج بررسی‌ها دقیق‌تر خواهد بود. در نهایت و به منظور استحصال نتایج حاصل از پژوهش نیاز به تطبیق معیارهای به دست آمده در محله مورد نظر با معیارهای عام موجود در جدول ۴ است و از این طریق می‌توان میزان پایداری محله مورد مطالعه را مورد سنجش قرار داد. روش‌های ریاضی متعددی نیز در این زمینه وجود دارد که از آن جمله می‌توان به روش میزان رضایت-اهمیت<sup>۷</sup> اشاره کرد. پایه و اساس این روش‌ها را بررسی‌های میدانی و تحلیل‌های منتج از پرسشنامه‌ها تشکیل می‌دهند و در نهایت از طریق فرمول‌های ریاضی به ارزیابی نتایج حاصل از پرسشنامه‌ها پرداخته می‌شود.

دامنه گسترده‌تری از کاربری‌ها و نیز توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر توجه شود. توجه به کیفیت هوا و خاک و مدیریت آنها و نیز بازیافت اصولی خاک و همچنین طراحی حساس به منابع آب، به خصوص آب‌های سطحی و یا فاضلاب محلی و توجه و احیای سفره‌های آب زیرزمینی از دیگر اقدامات مؤثر در این‌گونه محلات است. بهتر است استفاده از منابع محلی و مصالح ساختمانی بازیافت شده در ساخت و سازها در اولویت قرار گیرد، از مصرف سرمایه‌های محیطی نیز تا حد امکان کاسته شود. یکی از معیارهای زیست‌محیطی مهم در سطح محلات پایدار استفاده از زمین‌های بایر و یا استفاده شده است که در حال حاضر بدون استفاده هستند و حتی می‌توان این‌گونه از اراضی را به فضاهای سبز محله‌ای تبدیل کرد که باعث ارتقای سرزندگی و پویایی در سطح محلات و برقراری تعاملات اجتماعی شود. یکی از معیارهای زیست‌محیطی که باید در محلات پایدار بدان‌ها توجه شود اهمیت‌دادن به تنوع زیستی با حفاظت از زندگی و کریدورهای ارتباطی سایر موجودات زنده است.

#### • معیارهای انسانی

آنچه در رابطه با این دسته از معیارها اهمیت دارد ارتقای سطح سرمایه‌های انسانی در محلات است. این ارتقاء را می‌توان از طریق بالا بردن سطح تسهیلات عمومی، بالا بردن سطح علم و دانش و مهارت‌ها و نیز بالا بردن سطح سلامتی افراد به وجود آورد.

#### کاربردی ساختن معیارهای عام

حال که معیارهای ساختاری محلات شهری پایدار به طور عام مورد

#### نتیجه‌گیری

افزایش جمعیت در شهرها و گرایش شدید به شهرنشینی (که دارای دلایل مختلفی از جمله تمرکز خدمات بیشتر در شهرهاست) پدیده‌ای است که کلان‌شهرهای کشورهای در حال توسعه با آن دست به‌گریبان‌اند. از سوی دیگر به دنبال افزایش گرمایش جهانی و بروز تغییر اقلیم، متفکران و نظریه پردازان زیادی به دنبال یافتن راه‌حل‌های مختلف برآمدند که یکی از این راه‌حل‌ها مطرح‌شدن نظریه توسعه پایدار است. این نظریه که به دنبال رشد بی‌رویه شهرها و افزایش جمعیت شهرنشینی و به دنبال آن ایجاد مسایل و مشکلات مختلف در زمینه شهرنشینی مطرح شده بود تا سال‌ها، بیشتر بر ضرورت‌های اقتصادی و محدودیت‌های زیست‌محیطی تأکید می‌ورزید اما در دهه اخیر با پیدایش شعار "جهانی بیندیش، محلی عمل کن" نقش آن در جنبه‌های محلی و بومی بیشتر شده است. با تأمل در این شعار مشاهده می‌شود مقیاسی که می‌توان با آن به اهداف این نظریه رسید محلی است. محلات شهری به عنوان یکی از ارکان اصلی شهرها دارای درون‌مایه‌های عظیم اجتماعی و فرهنگی هستند. بدون شک، بخش مهمی از زندگی هر شهروند در سطح محلات شهری سپری می‌شود و از این‌رو توجه به آنها می‌تواند راهگشای پیاده‌کردن اصول توسعه پایدار در مقیاس شهر قلمداد شود. بی‌گمان هر شهر را می‌توان از ویژگی محله‌های مسکونی آن شناخت و در صورتی که مشکلات و آسیب‌ها در سطح این محلات کمتر باشد آن شهر می‌تواند پاسخگوی نیازهای مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ... شهروندان خود باشد. با توجه به آنچه در این مقاله به آن پرداخته شد ساختار محلات پایدار شهری شامل هشت دسته از معیارهاست. معیارهای فوق‌الذکر را می‌توان به عنوان مهم‌ترین و اصولی‌ترین معیارها در سطح محلات پایدار نام برد اما ممکن است برحسب شرایط محلی و تفاوت‌های موجود بین محلات گوناگون، به معیارهای دیگری نیز بتوان اشاره کرد. سعی بر این بوده تا با بررسی‌های صورت گرفته و مطالعات انجام شده به اصلی‌ترین معیارها اشاره شود. در جدول ۴ جمع‌بندی کلی از این معیارها ارایه شده است. با توجه به بررسی‌ها و مطالعات صورت گرفته در بدنه اصلی تحقیق، پاسخ‌هایی برای سؤالات ابتدایی به دست آمد:

محلات شهری به عنوان یکی از اصلی‌ترین ارکان هر شهر و یکی از بزرگترین مصرف‌کنندگان انرژی و تولیدکنندگان آلودگی به شمار

می‌آیند. این موضوع بیش از پیش توجه به مقیاس محله را برای پایداری شهری ضروری می‌سازد. بدین منظور باید به دنبال راه‌هایی در جهت پایدار ساختن محلات شهری بود تا از این طریق مصرف انرژی در این محلات کاهش یافته و تولید آلودگی‌ها و ضایعات به حداقل برسد. برای دستیابی به این اهداف در این تحقیق ابتدا مؤلفه‌های ساختاری محلات شهری پایدار معرفی شده و مرتبط با هر مؤلفه معیارهایی عمومی استخراج شده‌اند. بی‌تردید با به کار گیری این معیارها در طراحی محلات جدید و یا بهبود محلات موجود می‌توان تا حد زیادی در راستای پایداری آنها گام‌های اساسی برداشت و ضمن پاسخگویی به نیازهای ساکنان آنها، به نیازهای نسل‌های آینده - که از مهم‌ترین اهداف توسعه پایدار است- نیز توجه کرد تا کیفیت زندگی برای آنها حفظ شده و زندگی آنها دستخوش مشکلات متعدد نشود. با یافتن پاسخ سؤالات، فرضیه تحقیق اثبات شده و مشخص می‌شود که می‌توان در ساختار هر محله شهری معیارهایی را به صورت عام در ابعاد و زمینه‌های مختلف به کار گرفت تا بدین‌وسیله به افزایش پایداری آن محله کمک کرده و کیفیت زندگی ساکنانش را ارتقاء بخشد.

جدول ۴. معیارهای ساختار محلات پایدار. مأخذ: نگارندگان. Table 4. structural criteria of sustainable communities. Source: authors

معیار	مؤلفه	
*ساختمانهای چندعملکردی دارای سیستمهای بهره‌وری انرژی * اختلاط کاربری‌ها * ظرفیت قابل تحمل محله * فضاهای عمومی مناسب	* معماری متنوع * تراکم بالاتر ساختمانی * مکانیابی صحیح کاربری‌ها * پویایی و سازگاری	محله شهری پایدار
* محیط‌خوانا و دارای حس مکان * تقویت و همبستگی اجتماعی * سرزندگی * سطوح پایین جرم و رفتارهای غیراجتماعی	* هویت محله ای مشخص و متمایز * عدالت اجتماعی * احترام و تعهد بین ساکنان * محیط‌های جذاب با کیفیت بالای زندگی * دسترسی به مسکن برای تمامی گروه‌های اجتماعی	
* سیستم‌های حمل و نقل با تولید کربن پایین * زیرساختهای سبکتر، سبزتر، ارزانتر و هوشمندتر	* شبکه ارتباطات منسجم و طراحی به هم پیوسته * اولویت حرکتی با عابرین پیاده و دوچرخه سواری * قابلیت دسترسی آسان و قابلیت نگهداری آسان شبکه‌ها و راه‌ها * نظارت بصری در راه‌های محلی	
	* دسترسی آسان و برابر ساکنین به خدمات محلی * خودکفا بودن محله * خدمات رسانی پاسخده	
	* استفاده حداکثری از پتانسیل‌ها در سطح محله * ایجاد فرصت‌های شغلی متفاوت با سلسله خدمات محلی مناسب * رفاه و سودآوری اقتصادی * تعهدات دراز مدت و ثابت اقتصادی * ایجاد دفاتر و کارگاههای محلی، فعالیتهای خانگی و مراکز ارتباطی و ...	
	* مدیریت صحیح و کارآمد * مدیریت اشتراکی * مدیریتی پاسخگو و مسؤول	
	* بهره‌وری انرژی و استفاده از انرژیهای تجدیدپذیر * طراحی حساس به منابع آب، کیفیت هوا و بازیافت خاک * استفاده از آبهای سطحی و فاضلاب محلی و احیای سفره‌های آب زیرزمینی * استفاده از منابع و مصالح محلی و بازیافتی * استفاده از زمینهای بایر و بلااستفاده * تنوع زیستی و حفاظت از زندگی و کریدورهای ارتباطی موجودات زنده	
۱. تسهیلات عمومی ۲. علم و دانش ۳. مهارت ۴. سلامتی افراد	* بالا بودن سطح سرمایه‌های انسانی :	انسانی

پی نوشتها

1. Sustainable ERA

2. Gro Harlem Brundtland

3. World Commission on Environment and Development

4. Our Common Future

5. عبارت سرمایه محلی به طور معمول به سرمایه اقتصادی و مالی بر می‌شود. برای مثال، در آمریکا، سرمایه محلی در مقیاس ملی، شبکه‌ای از بیش از ۱۵۰ موسسه مالی توسعه محلی مربوط به بخش خصوصی را شامل می‌شود که اعتبارات مالی، آموزش، مشاوره و حمایت‌هایی را برای آنها فراهم می‌کنند. برای اطلاعات بیشتر مراجعه شود به <http://www.communitycapital.org>

6. Think globally, Act locally

7. Importance-Satisfaction Rate

منابع

- عباس زادگان، مصطفی و دیگران. ۱۳۸۸. تأثیر احداث مترو بر پایداری محلات شهری. هنرهای زیبا، (۴۰): ۹۱-۱۰۰.
- "مفیدی شمیرانی، سید مجید. ۱۳۸۷. انرژی و پایداری شهری. در مجموعه مقالات توسعه شهری پایدار. تدوین دکتر بهناز امین‌زاده. تهران: دانشگاه تهران.

Reference list

- Abbaszadegan, M., et al. (2010). The Effects of Metro Stations on Neighborhood Sustainability. *Honar-Ha-Ye-Ziba*, (40): 91-100.
- Barton, H. (2000). Sustainable Communities. The Potential for Eco-Neighbourhoods. London: Earthscan Publications Ltd.
- Bonham-Carter, C. (2010). Sustainable Communities in the UK. Published in *Sustainable Communities*. Edited by Woodrow W. Clark II. USA: Springer.
- Condon, Patrick. (2010). Seven Rules for Sustainable Communities. Washington: Island Press.
- Mofidi Shemirani, S. M. (2009). Energy and Urban Sustainability in Sustainable Urban Development Edited by Amin-zadeh, B. Tehran: University of Tehran.
- Power, A. (2004). *Sustainable Communities and Sustainable Development*. London: Sustainable Development Commission.
- Raco, M. (2007a). *Building Sustainable Communities, Spatial Policy-place Imaginations and Labor Mobility in Post-War Britain*. Bristol: Policy Press.
- Raco, M. (2007b). Securing Sustainable Communities. *European Urban and Regional Studies*, (14): 305-320.
- Roseland, M. (2005). *Toward Sustainable Communities*. Canada: New Society Publishers.

## Explaining the Sustainable Urban Community Structural Criteria\*

Seyed Majid Mofidi Shemirani\*\*

Hamed Moztarzadeh\*\*\*

### Abstract

Population is increasing in cities, as well as a strong trend towards urbanization that has a variety of reasons. Focusing on more services in cities is a phenomenon which large cities in developing countries are facing. On the other hand, due to the increase in global warming and climate change, thinkers and theorists have sought many different solutions, one of which is the theory of "sustainable development". For years, the theory had further emphasized on the economic needs and environmental limitations, but it has played a more important role in the local and indigenous aspects with the emergence of the slogan: "think globally, act locally", in the past decade. Although the climate change phenomenon has existed from the past till now and will continue in the future, human activities and unsustainable developments in the short term has intensified it in the way that it has had adverse effects on human life. These effects has become ever more severe and more diverse. It should be noted that if no attention will be given to the solutions to deal with this issue, the most important human achievements -civilization and urbanization - may be destroyed. For this purpose, we must start from the smallest part of the city, which are indeed communities. To solve problems and avoid damages faced by the communities, it is necessary to discuss them further as a main element of cities in the form of sustainability. Community is the main pillar of the urban body. Balance of social life in cities depends on the preservation of the communities. During the twentieth century, the ideal of residential-centered community has been offered in many modern theories and has been widely accepted for solving various urban problems such as management, social and human relations, health and welfare issues and aspects of meaning and identity. Moreover, discussions on sustainable development have led to the proposal of different scale implementation in cities (international, national, regional-provincial, district, municipal, and community scales, as well as neighborhood units, site, and architecture scale). In addition, the concept of sustainable urban development has been considered as a scientific topic in all societies in recent decades, to which much of the literature has been allocated on urban development. Although many definitions have been presented on the concept of sustainable development at the macro level, its concept is still not clear with certainty at the local scale, while urban communities are significantly important, and their strengths or weaknesses can be taken into account for the entire city for different aspects so that its performance can be improved. Following the extensive discussions on sustainable development, a particular attention was also given to the sustainable urban communities. Since urban communities consume a great amount of energy, it is necessary to give more attentions to the ways to sustain these areas. Some different ideas have been proposed about the concept of sustainability at the local scale, which have resulted in different components. To access the social components, some give priority to people and society. Some emphasize on the appearance features of the neighborhood, and thus value physical components. Some experts, who focus on the comfort and security in the accesses, highlight more the transport and communication components; and others point out the discussions on public participation in issues related to community and how to manage it, which are placed in the area of political components. It is important to note that any definitions of sustainable neighborhoods and details on how to review and provide any kinds of components by each researcher are resulted from the type of environment, culture, climate and such parameters, which are specific to each city or country, and vary by geographic locality. It is true that the concept of sustainable neighborhoods has been viewed from a certain angles by the researchers and theorists of urban development who consider a particular organization for it, but giving attention to humans, their different needs, and how to meet them along with environmental protection is a common point to all ideas. The main argument of this paper is the two issues of sustainability and urban communities, as well as how to link them to each other and finally the criteria to create a sustainable community will be examined. To reach these criteria, analytic-deductive method is used.

### Keywords

Community, Sustainability, Sustainable communities, Component, Criterion.

\*. This paper is derived from the studies of Hamed Moztarzadeh's Ph. D. thesis entitled "Sustainable Urban Community Structural Criteria" carried out under the supervision of Seyed Majid Mofidi Shemirani, Islamic Azad University, Science & research branch, Tehran.

\*\* . PhD in Urbanism, Assistant Professor, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran. s\_m\_mofidi@iust.ac.ir

\*\*\*. Assistant Professor in Department of Architecture, Shiraz Branch, Islamic Azad University, Shiraz, Iran.

hamed.moztarzadeh@gmail.com